

16. 7. 2007

ID: 49092

Spravedlivý proces

Skutek, jehož zjištění je založeno na důkazech, které nebyly provedeny kontradiktorně, zásadně není způsobilý k tomu, aby na něj bylo aplikováno hmotné právo, neboť zjištění takového skutku není výsledkem spravedlivého procesu.

(Usnesení Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 7 Tdo 389/2007-I, ze dne 11.4.2007)

Nejvyšší soud projednal v neveřejném zasedání dovolání obviněného Z. Š. proti usnesení Městského soudu v Praze ze dne 26. 10. 2006, sp. zn. 8 To 383/2006, v trestní věci vedené u Obvodního soudu pro Prahu 6 pod sp. zn. 2 T 72/2006 a rozhodl tak, že podle § 265k odst. 1 tr. ř. se zrušují usnesení Městského soudu v Praze ze dne 26. 10. 2006, sp. zn. 8 To 383/2006, a rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 6 ze dne 18. 7. 2006, sp. zn. 2 T 72/2006. Podle § 265k odst. 2 tr. ř. se zrušují také další rozhodnutí na zrušená rozhodnutí obsahově navazující, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu a podle § 265l odst. 1 tr. ř. se Obvodnímu soudu pro Prahu 6 přikazuje, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

Z odůvodnění :

Rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 6 ze dne 18. 7. 2006, sp. zn. 2 T 72/2006, byl obviněný Z. Š. uznán vinným trestným činem pohlavního zneužívání podle § 242 odst. 1, 2 tr. zák. a odsouzen k trestu odnětí svobody na dva roky se zařazením do věznice s dozorem. Kromě toho bylo obviněnému uloženo sexuologické ústavní ochranné léčení.

Jako trestný čin posoudil Obvodní soud pro Prahu 6 skutek, který podle jeho zjištění spočíval v podstatě v tom, že obviněný Z. Š. od roku 2000 do patnáctého roku věku J. H. průměrně dvakrát týdně, vždy poté, co jeho družka L. H., která byla matkou nezletilého J., odešla do zaměstnání, využil osamocení k tomu, že nezletilého J. osahával na přirození, prováděl mu masturbaci a sám masturboval, provozoval s ním oboustranný orální sex, přičemž mu toto jednání zdůvodňoval tím, že je normální a potřebné pro jeho život, vyzýval ho, aby si přitom představoval sex se ženou, a později překonával pasivní odpor nezletilého J. tím, že si ho obracel k sobě, svlékal ho a prováděl mu masturbaci až do výronu semene včetně svého vyvrcholení.

Odvolání obviněného, podané proti výroku o vině i proti dalším výrokům, bylo usnesením Městského soudu v Praze ze dne 26. 10. 2006, sp. zn. 8 To 383/2006, podle § 256 tr. ř. zamítnuto.

Obviněný Z. Š. podal prostřednictvím obhájce v zákonné lhůtě dovolání proti usnesení Městského soudu v Praze. Výrok o zamítnutí odvolání napadl v celém rozsahu. Odkázal na důvody dovolání uvedené v § 265b odst. 1 písm. g) 1) tr. ř. S odkazem na dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. vytkl nesprávné právní posouzení skutku jako trestného činu. S odkazem na dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. l) tr. ř. vytkl, že nebyly splněny podmínky pro zamítnutí odvolání, a v této souvislosti namítl, že Obvodní soud pro Prahu 6 založil výrok o vině na výpovědi svědka J. H. učiněné před zahájením trestního stíhání, aniž šlo o neodkladný či neopakovatelný úkon, aniž pro čtení protokolu o výslechu svědka byly splněny podmínky a aniž byla respektována práva obviněného zakotvená v Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod, zejména v čl. 6 odst. 1 a v čl. 6 odst. 3 písm. d). V návaznosti na svou obhajobu, podle které se vůči poškozenému nedopustil jednání uvedeného ve výroku o vině, obviněný označil svědeckou výpověď poškozeného za nevěrohodnou. Obviněný se dovoláním domáhal toho, aby Nejvyšší soud zrušil rozhodnutí obou soudů a aby přikázal Obvodnímu soudu pro Prahu 6 věc v potřebném rozsahu znovu projednat a rozhodnout.

Nejvyšší soud přezkoumal podle § 265i odst. 3, 4 tr. ř. napadené usnesení i předcházející řízení a shledal, že dovolání je důvodné.

Trestného činu pohlavního zneužívání podle § 242 odst. 1, 2 tr. zák. se dopustí ten, kdo vykoná soulož s osobou mladší než patnáct let nebo kdo takové osoby jiným způsobem pohlavně zneužije, spáchá-li uvedený čin na osobě svěřené jeho doзору, zneužívaje její závislosti.

Skutek popsany ve výroku o vině postrádá uvedení konkrétních skutkových okolností, které by odpovídaly znakům trestného činu vymezeným v § 242 odst. 2 tr. zák., tj. tomu, že obviněný spáchal čin „na osobě svěřené jeho dozoru, zneužívaje její závislosti“. Naplnění těchto zákonných znaků se určitým způsobem naznačuje ze zjištění, které je uvedeno ve výroku o vině a podle kterého tehdejší družka obviněného je matkou poškozeného, avšak z tohoto vztahu samotného ještě nevyplývá naplnění uvedených zákonných znaků trestného činu pohlavního zneužívání podle § 242 odst. 2 tr. zák. Se zřetelem k obsahu spisu lze za relevantní okolnosti považovat to, že obviněný se svou tehdejší družkou a jejím synem sdílel společné bydlení, že se z tohoto titulu podílel na výchově syna své družky a na péči o něj, že tedy plnil roli tzv. nevlastního otce, avšak aby popis skutku korespondoval se zákonnými znaky trestného činu uvedenými v § 242 odst. 2 tr. zák., bylo nutné vyjádřit skutkové okolnosti podřaditelné pod tyto zákonné znaky ve skutkové části výroku o vině.

Již z tohoto nedostatku výroku o vině je zřejmé, že rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 6 je rozhodnutím, které spočívá na nesprávném právním posouzení skutku ve smyslu dovolacího důvodu podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. Napadené usnesení Městského soudu v Praze pak je vadné ve smyslu dovolacího důvodu podle § 265b odst. 1 písm. l) tr. ř., neboť je rozhodnutím, jímž byl zamítnut řádný opravný prostředek proti rozsudku a v řízení předcházejícím tomuto rozhodnutí byl dán důvod dovolání uvedený v § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř.

Základním problémem obou rozhodnutí však je to, že skutek uvedený ve výroku o vině vůbec nebyl způsobilý být předmětem hmotné právního posouzení, jehož nesprávnost je důvodem dovolání podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. Jedním z předpokladů aplikace hmotného práva na nějaký skutek je to, že zjištění skutku má podklad v dokazování, které bylo provedeno tak, že obstojí z hlediska minimálních práv obviněného garantovaných Úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod. Tato práva jsou součástí práva na spravedlivý proces podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy a jsou specifikována v čl. 6 odst. 3 Úmluvy.

V ustanovení čl. 6 odst. 3 písm. d) Úmluvy je obviněnému zaručeno „právo vyslyšet nebo dát vyslyšet svědky proti sobě“. Význam tohoto práva je v tom, že vystupují-li ve věci svědci, kteří obviněného usvědčují, je obviněný nebo jeho obhájce oprávněn klást těmto svědkům otázky. Uvedené právo je respektováno, jestliže v řízení je alespoň jednou obviněnému nebo jeho obhájci umožněno klást usvědčujícím svědkům otázky. Výkon tohoto práva spočívá v tom, že se obviněnému nebo jeho obhájci umožní účast při výslechu usvědčujících svědků a v tomto rámci i kladení otázek. Není-li v konkrétním případě postupováno v souladu s ustanovením čl. 6 odst. 3 písm. d) Úmluvy, je to vždy třeba hodnotit v kontextu toho, že minimální práva obviněného jsou jednou ze složek jeho širšího práva na spravedlivý proces, takže případné nedodržení citovaného ustanovení je nutné zvažovat ve vztahu k otázce, zda a nakolik se to dotklo celkového charakteru procesu jako procesu spravedlivého. Nedodržení ustanovení čl. 6 odst. 3 písm. d) Úmluvy pak je porušením práva na spravedlivý proces zejména tehdy, jestliže obviněnému bylo právo klást otázky sám nebo tak činit prostřednictvím otázek obhájce upřeno ohledně takového svědka, jehož výpověď je jediným usvědčujícím důkazem nebo při více rozporných důkazech je rozhodujícím usvědčujícím důkazem.

Koncepce spravedlivého procesu ve smyslu Úmluvy zahrnuje požadavek kontradiktornosti řízení. To znamená, že skutkový stav, na který se aplikuje hmotné právo, zásadně musí vzejít ze součinnosti procesních stran, tj. ze součinnosti obžaloby a obhajoby, při dokazování. Obhajoba realizuje tuto součinnost tím, že má možnost klást otázky usvědčujícím svědkům. Tato součinnost obhajoby při dokazování, které spočívá ve výslechu usvědčujících svědků, je významným prostředkem kontroly věrohodnosti výpovědí takových svědků a tím je i nepostradatelným atributem kontradiktorního řízení. Skutek, jehož zjištění je založeno na důkazech, které nebyly provedeny kontradiktorně, zásadně není způsobilý k tomu, aby na něho bylo aplikováno hmotné právo, neboť zjištění takového skutku není výsledkem spravedlivého procesu.

Jestliže se uvedené zásady vztáhnou na posuzovaný případ, je zjevné, že na skutkový stav uvedený ve výroku o vině vůbec nemohlo být aplikováno ustanovení § 242 odst. 1, 2 tr. zák. o trestném činu pohlavního zneužívání jako ustanovení hmotného práva, protože tento skutkový stav nebyl založen na kontradiktorně provedeném dokazování, pokud spočívalo ve výslechu svědka J. H., jehož výpověď byla jediným přímým usvědčujícím důkazem. Tento svědek byl sice předvolán k hlavnímu líčení, dostavil se, avšak poté, co byl poučen podle § 100 odst. 2 tr. ř., odepřel výpověď. Obvodní soud pro Prahu 6 na to reagoval tak, že podle § 211 odst. 2 písm. b) tr. ř. přečetl protokol o výslechu svědka založený ve spise na č. l. 89-94. Pokud svědek k přečtenému protokolu jen dodal vyjádření „Ano, to je pravda“, nelze to považovat za výpověď v hlavním líčení, protože výslech se ve skutečnosti nekonal.

Výslech svědka J. H. byl proveden dne 22. 3. 2006 od 18,15 hodin do 19,45 hodin. Stalo se tak bez přítomnosti obviněného nebo jeho obhájce, což evidentně souviselo s tím, že usnesení o zahájení trestního stíhání bylo doručeno obviněnému dne 22. 3. 2006 ve 21,00 hodin a jeho tehdejší obhájce dne 22. 3. 2006 ve 23,10 hodin. Obviněný ani jeho obhájce nebyli o výslechu svědka vyrozuměni, takže účast u výslechu jim ani z tohoto hlediska nebyla

umožněna.

Za situace, kdy výpověď svědka J. H. ze dne 22. 3. 2006 zůstala jediným přímým usvědčujícím důkazem, bylo důsledkem uvedeného postupu to, že tento důkaz byl proveden způsobem, který vylučoval jeho použitelnost v hlavním líčení, a to právě pro nedodržení ustanovení čl. 6 odst. 3 písm. d) Úmluvy. Nic na tom nemění okolnost, že Obvodní soud pro Prahu 6 v hlavním líčení postupoval podle § 211 odst. 2 písm. b) tr. ř., které jinak umožňuje přečtení protokolu o výpovědi svědka, jestliže šlo o neodkladný nebo neopakovatelný úkon provedený podle § 158a tr. ř. I postup podle § 211 odst. 2 písm. b) tr. ř. musí být slučitelný s ustanovením čl. 6 odst. 1, 3 písm. d) Úmluvy a nesmí narušit kontradiktornost řízení při provádění rozhodujícího důkazu, zvláště jde-li o jediný přímý usvědčující důkaz.

Přesvědčivě ovšem nevyznívá ani to, že by výslech svědka J. H. byl neodkladným nebo neopakovatelným úkonem. Státní zástupce v návrhu na provedení výslechu svědka před zahájením trestního stíhání za účasti soudce označil výslech za neopakovatelný úkon, aniž vysvětlil důvody jeho neopakovatelnosti (omezil se jen na to, že odkázal na věk svědka, jeho postavení v rodině, okolnosti případu a potřebu provést výslech „procesně upotřebitelným způsobem“). V protokolu o výslechu svědka je však uvedeno, že výslech byl proveden jako neodkladný úkon, a to rovněž bez uvedení jakýchkoli bližších skutečností, na základě kterých byl úkon považován za neodkladný (ačkoli to výslovně vyžaduje ustanovení § 160 odst. 4 tr. ř.). Důvody, pro které by mělo jít o neodkladný úkon, tedy nelze nijak ověřit. Ze spisu naopak vyplývají souvislosti, které ukazují na to, že o neodkladný úkon nešlo. Ze záznamu policejního orgánu o zahájení úkonů trestního řízení ze dne 22. 3. 2006 (§ 158 odst. 3 tr. ř.) vyplývá, že na podkladě telefonického oznámení, předběžného ústního vyšetření poškozeného a jeho učitele včetně šetření policie je dostatečně odůvodněn závěr, že poškozený byl svým nevlastním otcem Z. Š. pohlavně zneužíván od roku 2000 v průměru dvakrát týdně. Trestní stíhání obviněného bylo zahájeno usnesením policejního orgánu (§ 160 odst. 1 tr. ř.) téhož dne, tj. 22. 3. 2006. Trestní stíhání mohlo být zahájeno již na podkladě toho, co je v záznamu o zahájení úkonů trestního řízení označeno jako „předběžné ústní vyšetření poškozeného“, o kterém měl být sepsán pouze úřední záznam jako o podaném vysvětlení (§ 158 odst. 5 tr. ř.). K výslechu poškozeného v procesním postavení svědka mělo dojít až po zahájení trestního stíhání, a to včetně dodržení postupu, který by zaručoval použitelnost protokolu o výslechu svědka jako důkazu v hlavním líčení pro případ, že svědek v hlavním líčení odepře výpověď podle § 100 odst. 2 tr. ř., tedy včetně vyrozumění tehdejší obhájky obviněného, které tak měla být umožněna účast při výslechu a kladení případných otázek. Tím by byly vytvořeny podmínky pro budoucí čtení protokolu v hlavním líčení podle § 211 odst. 4 tr. ř. při současném respektování toho z minimálních práv obviněného, které je garantováno v čl. 6 odst. 3 písm. d) Úmluvy a které je jednou z podmínek spravedlivého procesu podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy. Nelze pominout, že Z. Š. byl jako podezřelý zadržen dne 22. 3. 2006 v 19,00 hodin a že jeho osobní svoboda zůstala nepřetržitě omezena tak, že po zahájení trestního stíhání byl jako obviněný vzat do vazby. Z toho je patrné, že výslech svědka J. H., konaný dne 22. 3. 2006 od 18,15 hodin do 19,45 hodin, byl prováděn v době, kdy osobní svoboda obviněného již byla omezena a kdy neodkladnost výslechu svědka nebylo možné přijatelně vysvětlit ani tím, že svědek by mohl být obviněným nějak ovlivněn způsobem, z něhož by vyplývalo nebezpečí zmaření, zničení nebo ztráty důkazu ve smyslu podmínek neodkladnosti úkonu podle § 160 odst. 4 tr. ř.

Policejní orgán i Obvodní soud pro Prahu 6 považovaly svědka J. H. za oprávněného odepřít výpověď podle § 100 odst. 2 tr. ř., jestliže by výpověď způsobil nebezpečí trestního stíhání obviněnému. Z tohoto hlediska pokládaly obviněného za osobu, která byla ve vztahu ke svědkovi v poměru obdobném rodinnému poměru a jejíž újmu by svědek právem pocítoval jako újmu vlastní. Má-li být výslech svědka proveden způsobem umožňujícím přečtení protokolu jako důkazu v hlavním líčení podle § 211 odst. 4 tr. ř., musí svědek kromě toho, že je poučen, výslovně prohlásit, že práva odepřít výpověď nevyužívá. V protokole o výslechu svědka J. H., který byl v hlavním líčení přečten, takové jeho vyjádření není. Jeho vyjádření se omezilo na to, že poučení porozuměl a že nemá požadavků na vysvětlení daného poučení, přičemž bezprostředně již následuje samotná výpověď. Prohlášením svědka, že porozuměl poučení a nežádá jeho vysvětlení, ani skutečností, že svědek k věci vypovídal, není nahrazena podmínka, která je uvedena v § 211 odst. 4 tr. ř. tak, že svědek „výslovně prohlásil, že tohoto práva nevyužívá“ (miněno práva odepřít výpověď).

Způsob provedení výslechu svědka J. H. před zahájením trestního stíhání a okolnosti, ze nichž byl konán, vzbuzují vážné podezření, že označení tohoto výslechu za neodkladný či neopakovatelný úkon bylo jen záminkou k tomu, aby výslech mohl být proveden dříve, než obviněný bude mít obhájce, a aby se předešlo nutnosti vyrozumět obhájce o výslechu a umožnit mu při něm účast a kladení otázek. To však ve svých důsledcích vedlo k popření kontradiktornosti řízení při provádění tohoto jediného přímého usvědčujícího důkazu a k tomu, že řízení, z něhož vzešla skutková zjištění Obvodního soudu pro Prahu 6, bylo jako celek zbaveno charakteru spravedlivého procesu. Protokol o výslechu svědka, který Obvodní soud pro Prahu 6 v hlavním líčení přečetl, nebyl z tohoto důvodu použitelný. Tím se skutková zjištění Obvodního soudu pro Prahu 6, z nichž v napadeném usnesení vycházel i Městský soud v Praze, ocitla v extrémním a z hlediska zásad spravedlivého procesu nepřijatelném rozporu s obsahem zbývajících důkazů.

Nejvyšší soud proto z podnětu dovolání obviněného zrušil napadené usnesení Městského soudu v Praze a jako vadnou součást předcházejícího řízení zrušil i rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 6. Zrušil také všechna další obsahově navazující rozhodnutí, která tím ztratila podklad. Nakonec přikázal Obvodnímu soudu pro Prahu 6, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

© EPRAVO.CZ - Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Předávací vazba \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Trestní odpovědnost \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Oběť trestného činu](#)
- [Dohoda o vině a trestu](#)
- [Zajištění nároku poškozeného](#)
- [Práva obviněného \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Vydání příkazu k dodání do výkonu trestu](#)
- [Neoprávněná činnost pro cizí moc](#)
- [Kvalifikace skutku](#)
- [Odnětí věci rozhodujícímu soudci \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Náhradní trest](#)